

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐԵՄԻՅԱՆԻ ՏԱՐԻ

ՄԵԼԻԿ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները 5 կոպեկով:

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատան մէջ:

Մեր հասցեն. Тифлисъ, редакция «Мелік».
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլեֆոն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(բացի կիրակի և առաւօրեայ):

Շաբաթադրութիւնը ընդունվում է ամեն լիցուով:

Շաբաթադրութիւնների համար՝ մեարում են
խմբագրութիւնը առաւօտեան 10 կոպեկ.
Տէլեֆոն № 253.

ԲՈՎԱՆՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

Վերջին տեղեկութիւններ. — Ներքին Տեսչութիւն. Մամուլ. «Ручка» լրագրի պատասխանը թուրքերի հերքման. Կոտորածը Շուշում. Նա- մակ Բախանից. Նամակ Շուշում. Ներքին լուրեր. — ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. — Արտաքին լուրեր. — Հեռագրութիւն. — ՇԱՅՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՆԵՐ:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ռեզուլտի, Ենդելից Դազմիցի ստացած ամենավերջին տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Բազուից այնտեղ գնացած թուրքեր ամեն ջանք գործ են դնում յուզմունքներ առաջ բերելու տեղական պարսիկ ժողովրդի մէջ հայերի դէմ և կոտորածներ սարքելու: Սակայն պարսից իշխանութիւնը չէ համակրում խռովա- րարներին գործունէութեան և նախազգու- շացել է ժողովրդին վտանգաւոր քայ- լերից:

Մենք տեղեկացրինք, թէ պարսից Շա- հը Աստարալում կարգադրութիւն է արել յայտնելու պարսիկ ժողովրդին, որ շատ խիստ պատասխանատուութեան կեն- թարկի ամեն մի պարսիկ, եթէ նա թող տայ իրան որ և է ներգործական քայլ հայերի դէմ: Շահը համոզվել է, որ հայերի մասին լուր տարածողները չար նպատակներ ունեն և խեղաթելում են ճշմարտութիւնը:

Ինքը պարսիկ ժողովուրդը հաշտ է հայերի հետ և ցանկութիւն չունի թշա- մական յարաբերութիւնների մէջ լինել, բայց խռովարարները հանգիստ չեն թող- նում մարզիկանց և յամառ կերպով շա- րունակում են իրանց մեքենայութիւն- ները: Պարսկաստանի զանազան մասերից աւելի վտանգաւոր է Սալպատականը, որտեղ ադրբեջանի թուրքական տարրը մշտական յարաբերութիւնների մէջ է Ա- րաքսի այս ամի ազգաբնակչութեան հետ և աւելի անհանգիստ բնաւորութիւն ու- նեցող տարր է:

Պարսկաստանի վարչական մարմինները մինչև այժմ կարողացել են զսպել իրանց ժողովուրդը, բայց Անդրկովկասից ազդող խռովարարները այնքան գրգռել են և յուզել պարսկաստանցիներին, որտեղ, որ դարձանաւոր չի լինել, եթէ մի օր Պարսկաստանում էլ բռնկվեն դժոխքի արհաւիրքները:

Բաշաից մեզ հաղորդում են, որ այն- տեղ խիստ միջոցներ են ձեռք առնված չէզոքացնելու բազուից խռովարարների գրգռիչ գործունէութիւնը: Կառավարու- ըն խիստ հակոթութեան ենթարկվել և խուզարկվել բոլոր անցորդները, խու- ռութիւն չը դնելով բնիկներին և օտար- ներին մէջ և, երկրորդ, թիգանթներ է դուրս բերել «Սաբգիլմէյդան» կոչ- ված հրապարակը ամբողջ առաւօտ ազ- րեւելու նպատակով: Խուզարկութեան ար- դիւնքն է եղել, ի միջի այլոց այն, որ մի պարսիկի մօտ յայտնվել են 40 հաս- հրացան նոր սխաւներ:

Խուզարարները գործում են առանց դադարելու մեր երկրի զանազան կողմե- րում, որտեղ դեռ տեղի չեն ունեցել խռովարարութիւններ: Իբրև օրինակ, կա- րող ենք առաջ բերել հետեւեալ դէպքը: Արգուինի շրջանում ապրող շալվէտցի մի թուրք բնիկ ստանում է մի քանի ժա- մանակ առաջ Բազուից մի նամակ, որի մէջ նրան առաջարկում են յուզմունք ա- ռաջ բերել հայերի դէմ և սկսել գործը այն օրը, երբ լուր կը ստացվի, որ Բազ- ալում սկսված է կոտորած: Բէզը, բոլոր- րովին անպատասխան լինելով մի այդ տե- սակ նամակի համար և վերջով զգա-

լով իրան, յանձնում է նամակը գաւա- ռապետին, թօթափելով իրանից ամեն մի պատասխանատուութիւն: Տեղական մօլան դիմում է նամակով գաւառապետին, յետ խնդրելով նամակը և սպառնալով, որ եթէ նամակը յետ չը տրվի, կարող են անախորժ հետեւանքներ տեղի ունենալ: Գաւառապետը երկու նամակներն էլ ու- ղարկում է նահանգապետին, որը նշա- նակում է քննութիւն այդ գործի համար:

Գանձակի նահանգում չը մարած յուզ- մունքը կարող է վտանգաւոր հետեւանք- ներ ունենալ: Զիվանիլի և Գանձակի գաւառներից ստացած մեր տեղեկութիւն- ներն անհանգստութիւն են պատճառում: Զիվանիլում շատ քիչ դօրը կայ, ընդա- մենը երեք թերի հարկւրեակ, որ առան- ձին ոյժ չէ ներկայացնում: Յաւալին այն է, որ տեղական իշխանութիւնը զօրքերը ուղարկում է ոչ այն տեղերը, ուր նրանք պէտքական են և անհրաժեշտ, այլ որտեղ նրանք մասնավոր են անդործութեան: Զօրքերը ուղարկվում են այն տեղերը, ուր, օրինակ, հայերին ոչ մի վտանգ չէ սպառնում և անպաշտպան են թողնում այնպիսի տեղեր, ինչպէս են օրինակ Հառանդահա, Դահրիլար, Սարով հայկա- կան գիւղերը, որոնք վտանգի և երկիւղի մէջ են: Սարով և Մարաղա գիւղերը, իբրև փոքր է շատ է հարուստ գիւղեր, որտեղ կան բաւարակագործութեան, չեղա- մապահութեան և ուրիշ մթերքներ, հա- մեղ պատառ են համարվում գիւղացի- ների համար: Իրերի դրութեանը այնպիսի ձև է տրված, որ կարծես թէ հայերն են լինելու կողպատողներ և աւերողները և նրանց պէտք է գաղել, ճնշել և կործանել: Եւ մեզ յայտնի է մի դէպք, որ բէգերից մէկը առաջարկել է գաւառապետին ըստ առաջին պահանջման դուրս բերելու մի քանի հարիւր ձիււորներ հայերին նուա- ձելու համար: Ահա ինչն է տեսող ու ըստմանի և միևնոյն ժամանակ բնորոշ գաւառական տրամադրութիւնների վերա- բելութեամբ:

Եւ հասկանալի է, թէ ինչու այնպիսի համարձակ կերպով գործում են այն բո- լոր ոյժերը, որոնք նպատակ են դրել ճնշելու հայկական տարրը և հանգեցնել նրան մահաբեր հարուածներ մեր երկրում: Թուրքական այդ տրամադրութիւնը արդիւնք է մերձաւոր վարչական անցելի և գաւառում դեռ պահպանված միայն հայեցակէտերի հայ տարրի դիւրի մա- սին պետութեան մէջ:

Թիֆլիսում մասնաւոր տեղեկութիւն- ներ են ստացվել, որ սեպտեմբերի 6-ին Շամախում թուրքերը յարձակում են գործել քաղաքի հայկական մասի վրա: Մակայն այդ լուրը, որ խիստ մեծ ան- հանգստութիւն է պատճառում այստեղ գտնվող շամախցիներին և առհասարակ բոլոր հայերին, բարեբաղդաբար դեռ չէ ճշտվում:

Ռուսաստանից նոր գործեր են հա- նում Բազու. — Երկու հետեւակ, մի հե- ծեալ գունդ և արալիէրիա, ընդամենը 10,000 հոգի: Քաղաքն զբաղված է զօր- քերի համար բնակարաններ գտնելով: Շատ քաղաքացիներ ձրի են առաջար- կում իրանց տները, բայց կրկին ձիւրի համար մեծ դժուարութիւնով են բնակա- րան գտնում:

Թեհրանի հայոց դպրոցների հոգաբար- ձութիւնը հեռագրել է դպրոցներին տե- սուէ Լևոն Բաբայանին, որ ներկայումս գտնվում է Թիֆլիսում, թէ Թեհրանում ոչ մի վտանգ չը կայ և կարելի է ազա- տօրէն ձանապարհ ընկնել: Լ. Բաբայանը

արդէն կազմել է ուսուցչական խմբեր և սպասում էր հեռագրի, որպէս զի անմի- ջապէս ուղևորվի դէպի Պարսկաստան:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Մ Ա Մ Ո Ի Լ

Երէկ «Մշակ» մէջ տպեցինք Բազուի մահ- մեղականների երկու հետագիւրները: Առաջին անգամ չէ որ Բազուի յայտնի օջախից դուրս են հոսում և աքաղաղվում դէպի աշխարհի չորս կողմը սառնալի ստութիւններ, որոնց սխալ է արդարացի երեխաներ կոտո- րելներ, կանանց բռնաբարոյները և կե- ղիցները պղծողները: Դժոխական հերոսու- թիւնները: Բայց այս անգամ Զինվորականներով լրագրութեան մէջ բացարձակ կերպով հաղա- րացողներն ու պարծեցողները, կամենալով խնդել աղաւթութեան ձայնը, որ առաջ լրագրութեան մէջ մերկացնում է չինգիլիա- նութիւնը իր ամենադարձուրդի կերպարան- քով: Լրագրութեան էին ունեցել արատաւորու- անկիւղ և շիտակ մարդու անունը: Դա «Сынъ Отечества» լրագրի աշխատակից Կոնստանդին Պոփովն է, որի յօդուածները հետ մենք ծանօթացել ենք մեր ընթերցողներին: Անա- ղուն մահմեդականները, ինչպէս գիտենք մեր ընթերցողները, ստում են իրանց հետագրի մէջ, թէ պ. Պոփովը հայերից ունի է սառնում և Բազուից Պետերբուրգ գնացել է յայտնապէս թուրքերի դէմ ազդեցիկ անե- լու: «Сынъ Отечества»-ն Բազուի ստաթուս- կան — ազդեցիկ տրամադրութեան օջախի արժանաւոր և փեղեղիկ պատասխան է տալիս հետեւեալ տալիս յօդուածով:

Երէկ մենք ստացանք Բազուից եր Լրագ- րութեան պաշտօնող մի հետագիր: Անանուն հեղինակները, որոնք խնդրութիւն են ու- նեցել ծանկիւղը «Բազուի մահմեդականներ» ստորագրութեան տակ, լրագրից պէս գրել են ինչեղանով յայտնի բարեկեցո- թիւնի մէջ: Առաջ, լրագրական անաթոթու- թեամբ շարաւում են մեր աշխատակից Կ. Ս. Պոփովը: Բազուից մի գրողի մի սղա- դար, իբր թէ նա աղաւթիւմ է Պետեր- քուրգ մի բացարձակ նպատակով՝ ազդեցիկ անեղութեան մահմեդականների դէմ, ապրիլով հայերի հաշտի և երանք գաղի իբրև հա- յերի գործակալ: Մենք հաստատում ենք որ Կ. Ս. Պոփովը Բազուից տեղա- փոխվել է Պետերբուրգ բացառապէս «Сынъ Отечества»-ի խմբագրութեան հրահրով, հետեւաբար, ոչ որք կողմից աղաւթված չէ եղել և զբա հետ միտքի ընդունում ենք Բազուի մահմեդականների հետագրի իբրև ունեւալու առաջաց անպայման ճշմարտեան և հաւաստութեան այն ամենի, ինչ Կ. Ս. Պոփովը Բազուից գրել է մեր լրագրում: Անքն արժէք բոլորովին չենք կասկածում, որ չը կայ մի այնպիսի նողկալի բան, որին ըն- դունել չը լինէին այն մարդիկ, որոնք ու- նեն Բազուի հետագրի անանուն հեղինակ- ների բարոյական յայտնութիւնները: Եւ չափազանց արեւելի բան կը լինէր, եթէ այդ հեղինակները ճիշտ որ ներկայացու- ցիլ լինէին Բազուի բոլոր մահմեդա- կանների և ոչ թէ նրանց առաւելների մի անշան մասի ներկայացուցիչներ: Կը կա- մենայիք հաւատալ թէ այն բոլոր օրինա- ւոր, մաքուր և ազնիւ տարրերը, որոնք կան Բազուի մահմեդականների մէջ, հետագրի հեղինակները կողմը չեն իրի և կը վերա- բերվին այդ կողմնութեան խոր վրդով- մունքով:

Մենք, այնու ամենայնիւ, պիտի չափա- զանց շնորհակալ լինենք Բազուի վախկոտ և միաժամանակ աներես անանուններին, նրանց հետագրից ետեւան ծառայութիւն մա- տուցից ուս հասարակութեան, որին նա կօշնէ ճանաչել մեր պարբերական մամուլի օրգանները: Մեր ստացած հետագրից պատ- ձեններով ուղարկված էր նոյնպէս և ութ ուրիշ խմբագրութիւններ: Դրանցից, սա- կայն, միայն երկու լրագրիներ, որոնք չու- նեցան այնքան օրինաւորութիւն, որ չը տպեն անանուն նողկալի զրպարտութիւնը կամ գոնէ տպեն և մի փոքրիկ առաւելու- թիւն: Այդ երկու լրագրիները նախ և ա- ռաջ, ինչպէս, «Новое Время»-ն է, երկ- րորդը «Слово»-ն: Եւ նորհաւորում ենք «Сло- во»-ն որ այդպիսի լաւ ընկերակից ունի...

Նա այժմ յօժարակամ կանգնել է այն շար- քերում, որոնցից այնքան յստակ ձեռքով հրաժարվում էր, յաւանդութիւն ունենալով թէ կարող է կատարել մամուլի «օրինա- ւոր» օրգանի դեր: Մի բոլորովին դուր յա- ւանդութիւն:

Ինքը, պ. Պոփովը, այդ առիթով տը- պագրել է հետեւեալ նամակը:

Կարողութիւն չունենալով ներկայացնել սե- հաբերականի այն անանուն ասպետներին, որոնք թագնիւն են «Բազուի մահմեդական- ներ» կեղծ անուն տակ, եւ դատաւարա- նական պատասխանատուութիւն եւ կան- չում, մամուլի մէջ զրպարտութեան անեղու համար, НОВОЕ ВРЕМЯ-ի խմբագրիներ Բուզ- գալովին, Մ. Սուվորինին և «Слово»-ի խմբագրի Բիկովին, որոնք հնարաւոր են գտել ապագրի իրանց թերթերում անա- նուն նողկալի զրպարտութիւնը և դրանով վերցրել են իրանց վրա պատասխանատու- թիւն նրա բովանդակութեան համար:»

Զարմանալի նեղութեամբ, անհամբերող, ազա- ու բռնակալ են Բազուի օջախի անդամները: Նրանք ուղղում են որ միայն իրանց համար- վին ճշմարտախոս, արդար, որ միայն իրանք իրաւունք ունենան խօսելու, իսկ անացածնե- րը, բոլոր ազգերը, բոլոր լիզուները լուս մը- նան և միայն պարտաւորված լինեն «բալի, բալի» ասել: Նրանք ուղղում են որ նախկինա- նի և Զանգեզուրի գիւղերը բանդող մօնգո- լական օրդուները հրատարակվին մարդկու- թեան ծաղիկներ և այնքան սիրելի դանան ամեն տեղ, որ երկրից ու երկրից ամեն բո- պէ օղային համարյանք ուղարկեն նրանց: Իսկ նրանց գոհերին — ոչ մի խօսք իրաւունք, և ոչ ծաղու հանելու ձայն: Եթէ ուս- սաց մամուլը իր լաւագոյն օրգանների բերանով արդէն միահամուռ աղաղակում է թէ ինչ են կովկասեան արհեստիւթիւնները, ով է մեղաւոր. ինչո՞ւ Բազուի օջախական- ները դէս (ու դէս են ընկնում, ստում, կեղծում են: Միթէ նրանք բոլորովին ա- տանց պաշտպանութեան են: Ո՛չ: Աս- տուած մի արասցէ: Անա սուվորինը իր «Но- вое Время»-ով նրանց ծառայութեան է սպա- սում: Անա երեւի զբաղւած խնդաւոր և նման չունեցող ֆիզիկա Միխայիլ Օսկովիչ Մենշիկովը օրինում և փոխադրում է թուրքե- րին «НОВОЕ ВРЕМЯ»-ի մէջ, համարում է նրանց, իսկ հայերին անունում է ա- պատաճներ, թուրքերի վրա բռնութիւններ գործողները: Եւ ով, կարգաւոր Մենշի- կովի ցեղաբանութիւնները, արտասուք չի կաթնիցի զազան հայերի զոհ դարձած խեղճ, անմեղ, գաւառիկ թուրքերի անբախտ ճակատագրի վրա: Եւ ինչ էք ուղղում, Բազուի անանուններ: Աւելի էլ ինչ հոգ պաշտպա- նութիւն էք երազում, աւելի էլ ինչ արժանի գաշակցութիւն էք ցանկանում. անա ուսուսց զբաղւած խնդիւթեանը ձեր տրամադրութեան տակ են: Հետեւելով ձեր լօգիկային, մենք էլ ասում ենք, որ Մենշիկովն էլ, ուրեմն, թուրք- ական փողովով է ապրում: Գետեբուրգում և գնված է յատկապէս թուրքերին պաշտպա- նելու և հայերի դէմ ազդեցիկ անեղութեան հա- մար: Եթէ թուրք օջախականները ուրիշ մի հասկացողութիւն չունեն մարդկանց գործու- նեցութիւնը զննվաւորող շարժառիթների մա- սին, բացի փողից, «գնվելուց» և «ծախելու- լուց», թող, ուրեմն, Սուվորինի արարներն էլ հասկանալի իրանց սիրած եղանակով, այն է փողի միջոցով: — Բայց ինչ դուրս կը գայ այսպիսի հասկացողութիւնից: Զեր դաշնակիցը — Սուվորինի օրդուն, մերը — պրօպագանդա, ազնիւ մամուլ: Ո՛ւմ կողմն է ճշմարտու- թիւնը: Մեր կողմը, ի հարկէ: Եւ մեր ամե- նամեծ ապացոյցը այդ լի հատ անունն է — Սուվորին...

«РУСЬ» ԼՐԱԳՐԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ԹՈՒՐԿԵՐԻ ՀԵՐԳՄԱՆ

Ինչպէս երկ յայտնեցինք, «РУСЬ» լրագրի բազուի Բազուի թուրքերի հերքումը, զետե- ղի է, իբրև պատասխան, հետեւեալ խմբագ- րական բացատրութիւնը:

